

עלון מספר 141 דצמבר 2025

1. מפגש חברים בחיפה (11.11.2025)
2. בית הקברות ב-Serednje Vodyane
3. חיפוש שורשים בראחוב
4. חסידי אומות העולם (דוידוביץ ופרגר)
5. ישראלים ילידי קרפטורוס: עצמוני (מרקוביץ) אריה (אוז'גורוד)
6. משלנו: ד"ר טהון (דוידוביץ) רלי (סעליש)

1. מפגש חברים בחיפה (11.11.2025)

ביום שלישי, כ' חשוון תשפ"ו, 11.11.2025 התכנסנו למפגש חברים ראשון באוניברסיטת חיפה. לאחר כיבוד קל נערך הסבר על אתר העמותה, שכתובתו היא carpati.org.il. האתר מכיל מידע היסטורי רב; לשונית הקהילות מחולקת לפי 13 המחוזות שהיו עד לשנת 2020 [שאז צומצם מספרן ל-7 מחוזות]. בכל מחוז רשומים רוב היישובים שנכללו בו – בשם ההונגרי והאוקראיני, כולל מספר היהודים שנכללו בכל יישוב במפקד 1941.

לשונית הגלריה מכילה תמונות, את העלוניים החודשיים, ספרים, כולל לקט של כל האישים שהיו מתועדים במדור "משלנו" / בתיעודים נוספים [מתעדכן בראשית כל שנה אזרחית], תערוכות של צאצאי האזור וקישור לעבודות שורשים, 2 מצגות מההרצאות באזכרה השנתית;

לשונית לזיכרון עולם מתעדת את שורדי השואה שהלכו לעולמם, חלקם הוזכרו באזכרה השנתית ב"יד ושם" וחלקם הועלו לאתר ללא קשר לאזכרות. זה הזמן לחזור ולהזכיר: כל מי שרוצה לתעד את שורדי השואה שהלכו לעולמם מוזמן להעביר את הפרטים הבאים: שם מלא, מקום הלידה בקרפטורוס, מקום החיים אחרי המלחמה ותאריך הפטירה. את הפרטים העבירו

לרותי פיקסלר ruthfixler@walla.co.il / 050-5643299

האתר מתעדכן פעם בשנה, לאחר האזכרה השנתית. החלק השני עסק בפרויקט החינוכי המרכזי שלנו: לימודי השואה בתיכון השש שנתי – על פי תולדות הקהילה שלנו. התוכנה, מבית חברת "אידאה", תאפשר גם לכל אחד מכם להעלות את הסיפור המשפחתי שלו, שיתועד לעד לדורות ההמשך. בעלוניים הקרובים נסביר את נוהל תהליך החומרים. את המיזם הציגו אסף בירן מחברת "אידאה" ואורית מרגלית, הפרויקטורית שלנו – ועל כך תודתנו!

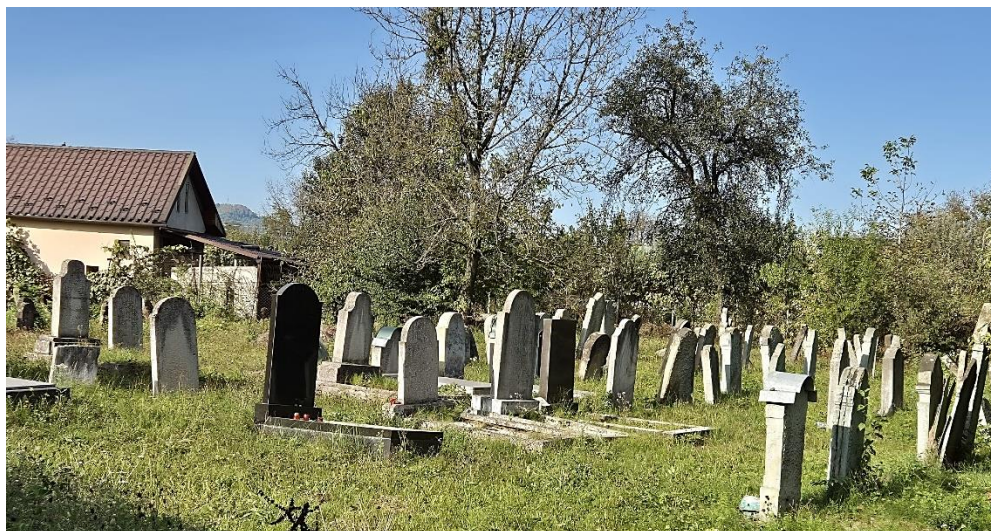
תודה לכל החברים שכיבדו מפגש חשוב זה!
תודה גם לפעילים שסייעו והגיעו לחיפה מהמרכז ומהדרום.
תודה לענת וינור, נציגת אוניברסיטת חיפה, על האירוח.

מה, שלצערנו, דורש תיקון ושיפור הוא הנוכחות המאוד מצומצמת של תושבי חיפה והסביבה!

מי שכיבד אותנו בנוכחותו היה משה (מרמלשטיין) שהם, יליד מונקץ', חבר קיבוץ רמות מנשה, אשר חגג לא מזמן את יום הולדתו ה-98! משה לווה על ידי בנו, איציק, בתו, דגנית ונכדיו. יישר כוח לכולכם והרבה בריאות למשה!

2. בית הקברות ב- Serednje Vodyane [ביידיש: מיטל אפשה; בהונגרית: Közepapsa]

לפני כחצי שנה ביקר חברנו, חיים דוידוביץ, בעיירת הולדתו. הוא צילם את בית הקברות בעיירה ואת השלט על הגדר שהוקמה, על ידי ועד רבני אירופה, במימון הממשלה הפדרלית בגרמניה.

3. חיפוש שורשים בראחוב

מזה מספר חודשים מסייעת חברתנו, אהובה (לובה) ויינברגר (יעקובוביץ), באיתור שורשיהם של משפחות מקרפטורוס – על פי קובץ נדיר שהגיע לרשותה. הקובץ מכיל מידע רב, ממחזות רבים בקרפטורוס, ואדם יחיד איננו יכול להשתלט על כמות המידע הרבה שבו. אם לא נמצא את המידע הנתון בו, את הידע של אהובה - ואת רצונה לעזור באיתורו - המידע יאבד לנצח...

אהובה חייבת לקבל עזרה ממתנדבים/ות, הקוראים אותיות רוסיט. היא תנחה אותם ותסביר איך לערוך את הנתונים. זאת משימה בעלת חשיבות היסטורית נדירה – לה תהיו שותפים. אנא, אלה מכם המוכנים להתנדב למשימה חשובה זאת – פנו אל אהובה בטלפון 052-3385447.

גם החודש מתגייסת אהובה לאיתור מידע על משפחות מראחוב.

4. א. חסידי אומות העולם: האחים דוידוביץ אנה ומוזס [משה] - סעליש

***בתייעוד שיעלה בקובץ חסידי אומות העולם יהיה פירוט רב יותר על המשפחה. כאן תעלה תמצית התייעוד**

Fantich (Molnar) Anna התגוררה עם הוריה וארבעת אחיה ב-Nagyszöllös / Velký Sevluš. שכניהם היו משפחת דוידוביץ, שכללה חמישה* [ראו עדכון בהמשך] ילדים בערך בגילאים של בני משפחת מולנר. ב-16 באפריל 1944 הוקם גטו וברחבי העיר פורסמו מודעות, המכריזות על איסור מגע של בני המקום עם התושבים היהודים. למרות הסכנה הגדולה שבדבר, החליטה אנה מולנר בת ה-20 לעזור לחברתה, אנה דוידוביץ להימלט מהגטו. היא מסרה ליהודייה את תעודת הזהות שלה ותעודת המורה. מצוידת במסמכים אלו הצליחה אנה דוידוביץ להגיע לרומניה, שם עבדה כמורה עד השחרור.

אחיה של אנה, מוזס [משה] דוידוביץ, בן 21, וחברו, יעקב פראגר* [ראו בהמשך], הוברחו מהגטו והוסתרו בשדה ליד ביתה של אנה* [ראו בהמשך], מאפריל* עד נובמבר 1944*. אנה הביאה, באופן קבוע, לשני היהודים אוכל ועיתונים. באוגוסט 1944 נתקלה אנה מולנר בשני פועלי חווה בדרכם לדווח לשלטונות על היהודים שהוסתרו בשדות. היא מיהרה אחריהם ובכניסה לבניין העירייה השיגה אותם והצליחה לשכנע אותם לא להודיע על היהודים המוחבאים - בכך שהעניקה להם את שרשרת הזהב שלה.

לאחר השחרור עזבו הניצולים את האזור. יעקב פראגר עלה לארץ והאחים דוידוביץ עברו לארצות הברית*. הקשר בין יהודים אלה לבין מושיעתם מימי המלחמה נותק לתקופה ארוכה בטרם חודש בשנות ה-90. ב-2 בדצמבר 1996 הכיר "יד ושם" ב-Fantich (Molnar) Anna כחסידת אומות העולם. הטקס התקיים בקייב.

באתר MyHeritage מצאתי את התייעוד על אנה ומוזס/משה דוידוביץ - יש מספר אי דיוקים, אותם אעדכן: משה היה יליד 1921 ונפטר בשנת 2011 בניו יורק*; הובא לקבורה בירושלים.

הוא שינה את שמו ל-Davies Marvin כשהגיע לארה"ב בשנת 1948.

אנה/חנה הייתה ילידת 1925 והיא נפטרה בניו יורק ב-1973.

שם האבא: אברהם (1885-1944); שם האימא: Zivya Rachel Rochel (לבית Czin / Zinn) (1887-1944).

12 אחים ואחיות: Aaron (1908-1913), Jozsef (1911-1913), Marton / Mayer (1913),

Henrik / Chaim / Jinjich (1914-1965), (ישראל), Laura / Freida Leah Weinberger (1916-1944), אושוויץ),

Fani / Feiga Pessel Perl (1919-1988), Malvina / Magdalina Davidovics (1923-1944)*,

Anna Chana Davidovics (1924-2008), David / Dezso / Dudie / Dezider

Helena (Chaia) Huber (1926-1944), אושוויץ)*, Uncie Davidovics Wolfson.

שם אשתו של משה: Rose Davidovics

למשה דוידוביץ / מרווין דייוויס ולאשתו נולדו 4 בנים; אחד הבנים נקרא לואיס/לואי; הוא עלה ארצה לפני יותר מ-30 שנה ומתגורר באפרת. הוא העביר לי מידע רב על המשפחה, כולל תמונות רבות - ועל כך הרבה תודות! לואי גם ציין שיש עדות שנתנה ב"יד ושם" אחת מאחיותיו של אביו, חיה-מלכה הופר; מצירוף המידע מעדויות אלה התקבלה תמונה שלמה יותר.

נחזור אל השורשים: האבא, אברהם דוידוביץ, נולד ב-Verkhniy Bystryy [חבל מיז'יריה] ושרת במלה"ע ה-1 ב-Piava, איטליה. חמו וחמותו, אפרים ורבקה [לבית זולדן] צין התגוררו ב-Majdan [חבל מיז'יריה]. אפרים החליט שהיות והחתן באיטליה, הרי שבתו, רחל, תעבור עם 4 בניה לסיילש. כשאברהם השתחרר הם בחרו לגור בסיילש. מכיוון שבסיילש היו רבים הנושאים אותו השם, הוא נקרא אברהם המיידאנר. היה לאברהם עסק של חייטות, אותו הוא ניהל ממבנה, שנמצא בחצר בית המגורים.

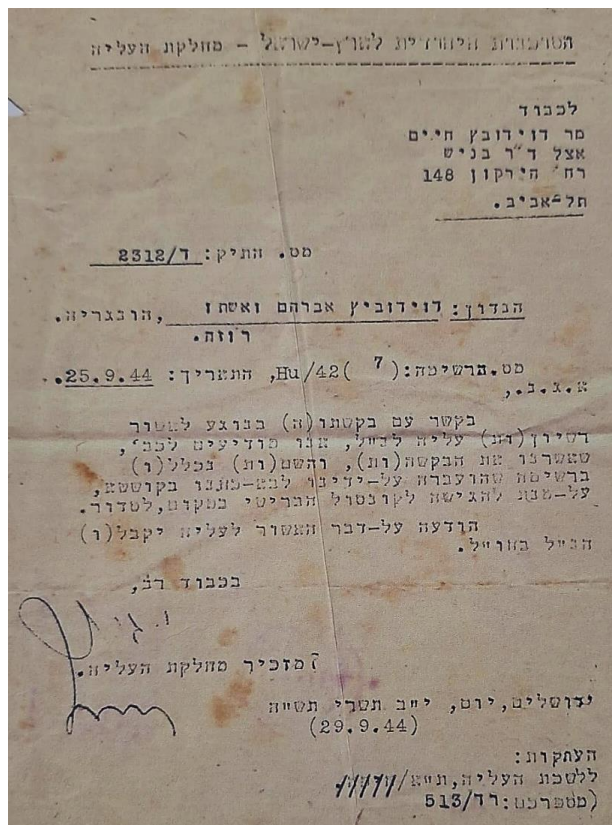
לאברהם ולאשתו, רחל, לבית צין, נולדו 11 ילדים, עליהם אוסיף מידע:

5 בנות ו-6 בנים

אהרון (1908) ויוסף (1911) נפטרו שניהם מטיפוס בשנת 1913.

מאיר (1913): גויס לצבא הצ'כי, נפל בשבי הרוסי ונשלח לסיביר; בגלל הקור העז הוא איבד 3 מאצבעות רגליו. אחרי המלחמה הוא לקח על אחריותו לטפל באחיו ובאחיותיו. מאיר לא התחתן. הוא היגר לארה"ב, שם חי ופתח בית חרושת למעילים, אחר כך חנות; היה בהתחלה שותף של משה.

חיים-צבי, יליד 1914. שמו המקורי היה צבי, אך עוד לפני ברית המילה הוא חלה – ואז נוסף השם חיים.

בגיל 14 הוא עבר לברנו, שם למד באוניברסיטה חינוך גופני והתעמלות רפואית. היו לו ידיים טובות, כמו לסבא שלו, מצד אימו, אפרים צין, שכיננו היה "איש הנסים מסיילש". בשנת 1939 עלה חיים ארצה באונייה "הילדה". הוא התגורר בנהלל והתחתן בעפולה, באוגוסט 1941, עם חנה, לבית בָּנִיש. חיים התגייס לצבא הצ'כי ושרת מספטמבר 1942 - יוני 1946, במצרים. בהיותו חייל בצבא הצ'כי הייתה לו הזכות לבקש אישור עלייה לארץ להוריו. במכתב שלהלן הוא קיבל את האישור, אלא שהאישור הגיע מאוחר מדי והאבא נשלח לאושוויץ;

האימא נפטרה בגטו וזכתה לקבר ישראל חיים עסק בפיזיותרפיה, כולל ב"תל השומר" ובמכון וינגייט. הוא העביר תרגילי התעמלות לקבוצות שונות, כולל קבוצות של המונים. במכון קיימת ספרייה על שמו. חיים נפטר בשנת 1984 וקבור בהרצליה.

פרידא-לאה, ילידת 1916, היא האחות היחידה שנספתה באושוויץ ביוני 1944. היא הייתה נשואה לויינברגר, היה להם ילד,

1. פיגה פרל לבית דוידוביץ. היא שרדה

2. יהודה צבי, בנה התינוק של פיגה

פיגה מסרה את תינוקה ליד אישה אחרת. אולם כאשר האשה והתינוק הופרדו ממנה מיהרה להצטרף אליהם. איש ס"ס החזירה אל קבוצת הכשרים לעבודה והיא שרדה.

מאחור (1) ואת האישה הנושאת את התינוק בכרית (2). מי שזיהה את פיגה-פרל הוא אחיה, משה. אנשי "יד ושם" בכו מהתרגשות כשהבינו שהיא שרדה ולא נספתה עם הקבוצה. פיגה-פרל הייתה באושוויץ עם שתי אחיותיה היותר צעירות: חיה-מלכה ורבקה-ריטה.

והם התגוררו במונקץ'. היא זאת, שכנראה, טיפלה זמן רב במסמכים, שאיפשרו למשפחה לא להיות מגורשת לקמיניץ פודולסק.

פיגה-פסל-פרל, ילידת 1919.

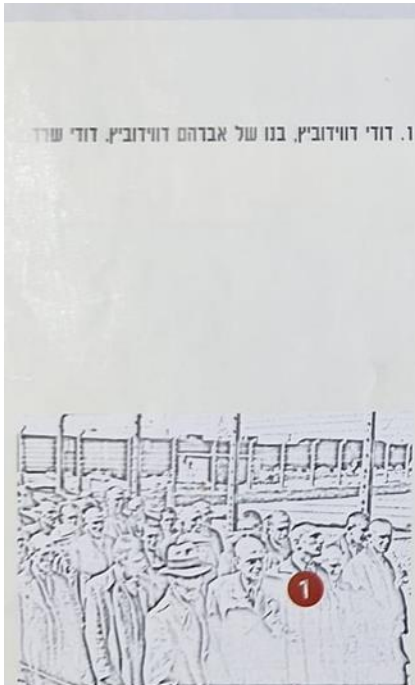
לפסל היה תינוק בן 9 חודשים, יהודה-צבי.

קאפו ניגש אליה באושוויץ ואמר לה למסור את התינוק לאישה אחרת מסיילש, שהייתה עם חמישה ילדים. ניגש אליה נאצי, סטר לה על כך שהיא בקבוצה זאת ללא ילד והוציא אותה מן השורה... כך ניצלה, אך לא התינוק שלה! התמונה היא מ"אלבום אושוויץ": רואים את פיגה-פרל

משה – יליד 1921: ארחיב עליו בהמשך.

חיה-מלכה, ילידת 1924 [ככתוב על מצבתה], הייתה נשואה למרדכי הופר, יליד חוסט, ונפטרה בשנת 1999. כנראה שזה מקור אי הדיוק עם השם מלווינה-מגדלנה, הרשומה כילידת 1923 [מתאים לשם מלכה]; שמה המופיע ב-MyHeritage הוא: Helena (Chaia) Huber (1926-1944, אושוויץ), אלא שהיא נפטרה בשנת 1999. בשני הדיווחים יש טעות לגבי שנת הפטירה, כיוון שחיה-מלכה/מגדלנה לא נהרגה באושוויץ ב-1944. חיה התגוררה בחיפה, הייתה תופרת, ונתנה עדות מוקלטת, לא מצולמת, ל"יד ושם" בסוף אוגוסט 1996. הקישור לעדותה: <https://collections.yadvashem.org/he/documents/3564037>

David / Dezso / Dudie / Dezider, יליד 1924.

גם דודי הגיע לאושוויץ ומתועד ב"אלבום אושוויץ": השלישי משמאל בשורה הראשונה. דודי קפץ מרכבת נוסעת בה הובל, יחד עם חבר. הם הסתתרו ברפת, שם מצאו אוכל וגם הרגו נאצי. הוא התחתן במחנה המעצר ברגן בלזן והיגר ישירות לארה"ב. דודי נפטר ב-2008.

אנה-חנה-חנצה, ילידת 1926. היא נעזרה בתעודות שקיבלה מחברתה, אנוש מולנר, ברחת מהגטו בסיילש והגיעה לאראד [Arad] ברומניה. היה לה אקדח ואחרי שמשא יצא מהמסתור היא עזרה לו מאוד. היא הייתה ב-ק.ג.ב ונשארה בברה"מ. לאחר נישואיה שם משפחתה היה לבנברג. בתה, יהודית, הייתה ציירת מפורסמת. תמורת הבית בסעליש עברה חנצה לאוז'גורוד - ואחר כך למוסקבה. במוסקבה ביקר אותה משה/מרווין. למרות שהיה מודע לכך שבביתה הושתלו מיקרופונים, עשה משה קידוש; הוא גם הצליח להעביר סכינים לעריכת ברית מילה. בחזרה לארה"ב נלקח התפילין לבדיקה – כשהבודק, הסתבר, כיהודי... התפילין הוחזר.

חנצה ידעה שפות רבות והייתה מתורגמנית בעת תחרויות השחמט של בובי פיישר בברה"מ. רק בתחילת שנות ה-70 הצליחה חנצה להגיע לארה"ב – בזכות מאמציו של אחיה, משה/מרווין. מרווין נעזר בג'ון לינדזי, שהיה ראש עיריית ניו יורק כדי להוציא את אחותו. אנה התגוררה תקופת מה אצל אחיה. אך היא כבר הייתה חולת סרטן ובשנת 1977 היא נפטרה ונקברה בניו יורק.

אנה/חנצה ובעלה
דז' הובר

חנצה במדי הצבא
הרוסי, אפריל 1945

מסתבר שללואי יש גרסה שונה
על גורלה של אנה/חנצה, כפי
שסיפר אביו, ולא ככתוב באתר
"יד ושם". יום לפני הכניסה לגטו
היא ברחה לסגד [Szeged
בהונגריה], ייתכן שעם מסמכים
שקיבלה מאנה מולנר. היא

עבדה שם אצל משפחה, אבל באוקטובר 1944, כשעלה החשד לגבי
זהותה, היא התנדבה לצבא ההונגרי ועבדה בבית חולים בסגד.
כשהצבא הרוסי התקרב - היא שכנעה את המקומיים לא לפוצץ
את המבנה.

כך, בסופו של דבר, הגיעה חנה/חנצה לשירות בק.ג.ב הרוסי.

ריטה-רבקה [Wolfson Uncie]*: ריטה הייתה עם שתי אחיותיה,
פייגה-פרל וחיה-מלכה, באושוויץ. היא הגיעה לארץ לאחר
נישואין פיקטיביים, כמוזכר. בשנת 1951 היא נישאה לאברהם
וולפשטיין, בבית אחותה, פרל, בחיפה.
הם היגרו ב-1957 לארה"ב; נולדו להם בת ושני בנים.

האחיות דוידוביץ: (מימין) אנה/חנצה, פייגה-פסל, ריטה-רבקה
ופרידה לאה, שנרצחה באושוויץ

שמאל למטה: חיים במדי הבריגדה,

ריטה-רבקה וחיה-מלכה.

למעלה משמאל: שומו פרל, בעלה של פייגה-פסל; האחרים לא מזוהים

רחל-ציביה דוידוביץ, לבית צין, אימא
של אנה/חנצה ומשה

מימין: משה ורחל דוידוביץ,
דוד ורוזה דוידוביץ,
מאיר/מרטין דוידוביץ, לא ידוע

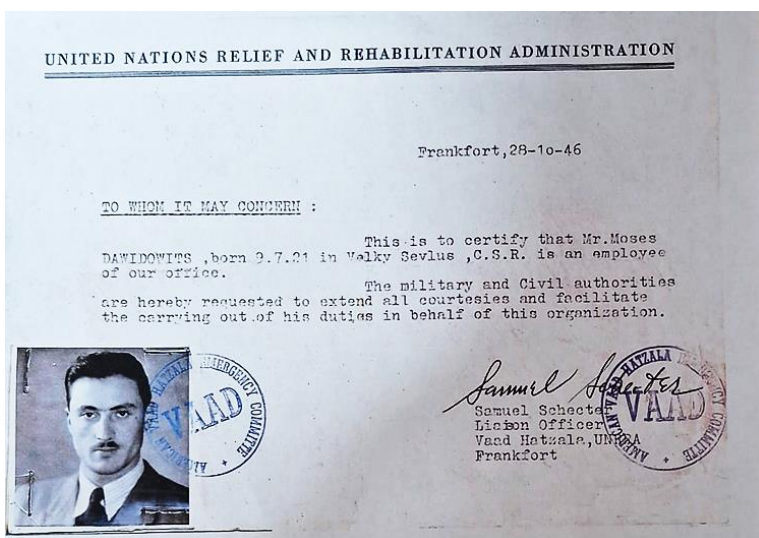
משה/מרווין, יליד 1921. משה גויס לפלוגות העבודה של הצבא ההונגרי, אך הוא הצליח לברוח בעזרת מסמכים של בן העיר. פריבוש מיחאי, בנו של כומר רותני, מפעיל פעמוני הכנסייה היוונית אורתודוקסית בסעליש (bell ringer) היה בחור חולה שלא גויס לצבא. הוא מכר את תעודת הזהות שלו ואת

אישור מחלתו למשה, וכך, לאחר בריחתו מפלוגות העבודה, יכול היה משה להסתובב בחופשיות עם מסמכים אלה. משה הגיע לפאפא בהונגריה, שבישיבה שלה נקלטו בחורים, שהצליחו לברוח מפלוגות העבודה. בפאפא הוא הכיר את רחל, לבית הופמן, שתהיה לימים אשתו.

כשהמצב החמיר, אביו, תכנן שהוא יוחבא בבית נוסף שהיה שייך למשפחה, ובו התרכזה תעשיית הבדים והחייטות. בסופו של דבר הוא הוסתר בשדות שבאזור סעליש, יחד עם אחיו של שכן שלהם, יעקב פראגר [ראו תיעוד נפרד].

לאחר השחרור פעל משה ב"וועד ההצלה" [ארגון יהודי-אמריקאי, שקם ב-1939 על ידי אגודת הרבנים של ארה"ב וקנדה במטרה להציל יהודים ממוות בשואה ולהעביר מידע אודות המלחמה באירופה לארצות הברית].

פרנקפורט, 28.10.1946: אישור ההשתייכות לוועד ההצלה

משה היה בקשר עם הרב ביל נוביק מארגון זה. הרב נוביק הוא שייעץ למשה לשנות את שמו ממשה דוידוביץ למרווין דייוויס, מתוך אמונה שכך יוכל משה להתקדם ולהצליח עסקית בארה"ב. משה הגיע עם אשתו לארה"ב ב-1948 לאחר שהרב סייע לו, באמצעות עורכי דין, להגיע בצורה חוקית לארה"ב.

הרב סייע למשה גם בראשית התאקלמותו העסקית בארה"ב. לימים היה הרב נוביק סנדקו של לואי, הבן. שני אחיו של משה הגיעו עוד לפניו לארה"ב: מאיר ודודי.

אברהם דוידוביץ, מספר 2 עליון, כפי שזוהה על ידי בנו, משה/מרווין באלבום אושוויץ

- גברים יהודים צעירים שנבחרו לעבודת כפייה נכנסים לבידקנא
1. יענקל' זלמנוביץ קאהן מסוולוש. הוא שרד
 2. חיים לייב זלמנוביץ קאהן, אביו של יענקל', ואברהם דוידוביץ מסוולוש. חיים שרד
 3. האחים וייס מסוולוש
 4. יעקב מהאלמי. הוא שרד

מרווין/משה מראה לבניו את
אזור השדות בו הוא התחבא.
השדות נמצאים מחוץ לסעליש
ולא ליד ביתה של אנה.
כמו כן יש לעדכן את תקופת
המסתור: משבועות 1944 –
מרץ 1945, כ-9 חודשים, עד
להגעת הרוסים לסעליש.

1994: בית משפחה דוידוביץ
בסעליש, 30 hothyi

רחל (הופמן) ומשה דוידוביץ
לפני נישואיהם

עומדים משמאל: הבן והנכד (מיכאל מולנר) של חסידת אומות העולם,
אונוש מולנר, לואי, פרי ובתו [פרי היה איש הקשר של מרווין] – בביתו
של פרי. יושבים משמאל: רחל/רוזה, האלה [אשתו של פרי] ומרווין

1994: טקס בעירית סעליש, לציון 50 שנים לשואה.

תפילה בבית הכנסת בסעליש

משה הציל את בית העלמין מהרס מתוכנן: המקום היה עלול להפוך לשכונה בסעליש, אך מרווין הצליח לסכל את התוכנית. הוא הביא לסעליש קבוצת יהודים לראות ולמצוא קברים של בני משפחתם, שנפטרו לפני 1944.

סיפור משעשע, המעיד על אישיותו של משה: כשנערך מפגש הורים בין משה ורוזה לבין המחותנים לעתיד, משפחת מן, הוריה של אתי, אשתו של לואי, אמר משה למחותן, יחזקאל: אני לא דייוויס – ואתה לא מן... אז מה שמך? ואז הסתבר שמן הוא קיצור של מנדלוביץ, מחוסט... ומשה המשיך לשאול: היה לך אח בשם משה? וכשהתשובה הייתה חיובית, הסתבר שמשה דוידוביץ הכיר את משה מנדלוביץ וידע היכן הוא נרצח, מידע שהמחותן שלו לא ידע על אחיו... נספרות דרכי הגורל!

מרווין ובניו [בסוגריים – סדר לידתם]
מימין: לואי [3], דייוויד [1], הרולד [4] וקסי [2]

לאחר שהשתחררו התגוררו יעקב פראגר ומשה בביתו של משה בסעליש. משה יצא לסידורים וכשחזר לא מצא את יעקב. מסתבר שגם יעקב יצא מהבית, פגש אנשים מעירו - וחזר לשם. עד לפגישה בארץ לא ראה משה את יעקב... הפרידה הלא צפויה לאחר 9 חודשי מחבוא ביחד הייתה קשה מאוד למשה [ראו בהמשך].

משה התגורר בארה"ב אך הירבה לבקר בארץ. בערך בשנת 2008 עלו משה ורעייתו ארצה והם התגוררו באפרת, עם משפחת בנו, לואי.

משה (משמאל) ויעקב פראגר, איתו הוא ניצל

משה/מרווין ואשתו, רחל-רוז
רחל-רוז הייתה נכדת החת"ם סופר; 1924-2017 [בת 83]

לואי סיפר על פן מרגש באישיותו של משה: מהתיעוד ב"יד ושם" עלה שאנה מסרה את שרשרת הזהב שלה כדי שמשה ויעקב לא יוסגרו. אחרי 55 שנה, כשמשה מעל גיל 80, במחווה של הכרת הטוב, הוא ביקש מלואי לרכוש שרשרת זהב, עם צלב, כדי להעניק אותה לאנה / אנוש. בסופו של דבר היא קיבלה כסף כדי שתרכוש שרשרת כזאת...

מן המצבה עולה עוד מידע: שמו המלא של מרווין היה משה אשר אנשיל; הוא התגורר בשיקגו, ניו יורק ואפרת; עלה ארצה בשיבה טובה; היה נשיא הקהילה וגבאי בבית הכנסת. משה נפטר בשנת 2011, בארץ, ולא בניו יורק, בן 90. משה/מרווין ורחל/רוז קבורים בהר המנוחות בירושלים.

ב. פרג'ר יעקב: פעולת ההצלה על ידי חסידת אומות העולם נעשתה בסעליש

יעקב ניצל, כאמור, יחד עם משה דוידוביץ [לימים מרווין דייווס]. מידע על יעקב קיבלתי מלואי דייווס, בנו. מסתבר שיעקב לא התגורר בסעליש, אלא הדוד שלו התגורר סמוך לבית משפחת דוידוביץ. כשנרקמה תוכנית ההסתרה של משה, צורף יעקב לתוכנית זאת ושהה מאפריל 1944 – נובמבר 1944 יחד עם משה דוידוביץ בשדות שסביב העיירה. כשמשה החל לטפל בזכאותה של אנה מולנר לתואר "חסידת אומות העולם" הוא פנה ליעקב כדי להחתים גם אותו על בקשה זאת.

אבל יעקב לא שיתף את בני משפחתו בסיפור הצלתו. אלא, שבצירוף מקרים נדיר, כך התגלגלו הדברים: ביום כיפור של שנת 1986 חווה משה/מרווין אירוע לבבי ואושפז ב"שערי צדק" בירושלים. מהיותו איש שיחה, הוא פנה לשכנו לחדר ושאל על מקורותיו. כך התגלה שהבחור היה אחד מחתניו של יעקב, לו נולדו רק בנות... בעקבות המפגש אירגן יעקב מפגש משפחתי באולם, השייך לבית אבות סיעודי בירושלים, "נווה שמחה", שבבעלות משפחת פראגר. רק אז הוא שיתף את בני משפחתו בסיפור הצלתו...

באתר דפי העד של "יד ושם" מצאתי 3 בני משפחה, הנושאים את השם פראגר: חנה, בת משה ותרצה; רבקה זילבר היא האחות המעידה; אטל – הייתה נשואה לדויד / Dezso פראגר ושרדה; במקרה מצאתי קישור לעדותה באתר "יד ושם": עדותה של Etel Práger, ילידת Nagyszöllös 1908:

<https://collections.yadvashem.org/he/documents/13322161>

דויד, בן צבי ו-Nucha, יליד 1902, לא שרד; הוא נולד ב-Nadudvar [מחוז Hajdú-Bihar], עיר הנמצאת כ-30 ק"מ מערבית לדברצן, הונגריה – אולי שם נולד יעקב והגיע, מסיבה כלשהי, אל הדוד בסעליש? דויד היה בעל חנות כלבו והוא נורה על ידי איש S.S בדרך לאושוויץ. המצהירה על העדות היא האחיינית, Chaya חייה פראגר קליין, מירושלים. רשום שבני הזוג גרו ב-Nagyszöllös, ברחוב Horthy 31. משפחת דוידוביץ התגוררה ב-Horthy 30 [כך בתיעוד של דויד דוידוביץ], כך שאין ספק שזה שדויד הוא הדוד של יעקב פרג'ר ואלו הנסיבות שקשרו יחד את גורלם של יעקב פראגר ומשה דוידוביץ.

5. ישראלים ילידי קרפטורוס: עצמוני אריה [מרקוביץ לייב] – בעל עיטור הגבורה (אוז'גורוד)

באחד החיפושים שלי בגוגל החלטתי לקרוא על ארגון הנוקמים [להלן ההסבר]. קראתי על הגרעין המייסד, ועל חברים נוספים שהצטרפו, ולהפתעתי, או לא, איתרתי את שמו של עצמוני אריה. מסתבר שהוא היה יליד אוז'גורוד, **לוחם בפרטיזנים, חבר "הנוקמים", איש הבריגדה ובעל אות הגבורה**, שהוא העיטור הגבוה ביותר של צה"ל.

איתרתי את בני משפחתו: בתו, ציפי בן ארי (מתגוררת בחיפה) ובנו, דודי (מתגורר באלפי מנשה). אשתו לאה נפטרה ב-2015.

כל המידע שאעלה כאן הינו מאתר הנצחה משפחתי, מוויקיפדיה, מאתר הגבורה בלטרון ומאתר התותחנים. אריה היה ממדליקי המשואות בטקס יום העצמאות ה-25 למדינה ישראל (1973), שעמד בסימן הגבורה, ובו הדליקו 12 מעוטרי אות הגבורה ממלחמת העצמאות את המשואות.

קישור לטקס מארכיון "כאן": ראו את השידור בדקה 35:20

https://www.kan.org.il/content/archive1/archive_treasury/holidays/independence-day/678662

מתוך ויקיפדיה על ארגון הנוקמים: "הנוקמים הוא שם כולל לקבוצות של יהודים ניצולי השואה, פרטיזנים ואנשי הבריגדה היהודית, שהתארגנו בשלביה האחרונים של מלחמת העולם השנייה ולאחריה, לבצע מעשי נקם בנאצים. ...הרקע להתארגנות היה רצונם לבוא חשבון עם הנאצים, על השמדת רוב יהודי אירופה בשואה. במסגרת התארגנויות אלו הוקמה בקרב אנשי הבריגדה היהודית "חוליית המוציאים לפועל" שפעלה מאיטליה, וחבריה הרגו עשרות אנשים שהיו מעורבים ישירות ברצח יהודים.

גרעין הקבוצה מנה כעשרה אנשים, וכארבעים שותפי סוד התלוו למקצת הפעולות. בין מוביליה היו מאיר זורע שפיקד על מרבית הפעולות, מרדכי גיחון - קצין המודיעין, ישראל כרמי איש הארגון והמבצעים שהקים רשת הטעייה בכינוי TIG (ערבית ויידיש: טילכס טיזי געשעפטן, עסקי שק לי בתחת), יאנוש (יוחנן) פלץ, חיים לסקוב, משה תבור ויהודה קלאוז. כמו כן פעלו בה רוברט גרוסמן, דב גורן, שייקה וינברג, מרסל טוביאס, משה בר-תקווה (מונדק פסטרנק), ישראל טל, אריה עצמוני, חיים מילר, פנחס תנכי ואחרים.

הבת ציפי: "אריה לא השתייך לקבוצה שתיכננה להרעיל את הגרמנים. הוא השתייך לקבוצה קטנה, בראשות לסקוב, שחיסלו נאצים שהסתתרו בצפון איטליה, על פי מידע, ולאחר שוידאו זהותו של כל אחד."

מתוך ויקיפדיה על עיטור הגבורה: "עיטור הגבורה הוא העיטור הגבוה ביותר שניתן בצה"ל. העיטור מוענק על ידי שר הביטחון, בהמלצת הרמטכ"ל, על 'מעשה גבורה עילאית שנעשה בעת לחימה מול פני האויב תוך חירוף נפש'. במלחמת העצמאות - 12 אותות גבורה; מאז מלחמת יום הכיפורים לא הוענק עיטור זה" ציפי [הבת] הסבירה כי לאחר מלחמת יום כיפור חולקו 3 עיטורים: הגבורה, העוז והמופת. 12 בעלי אות הגבורה משנת 1948 קיבלו גם את עיטור הגבורה כדי ליצור סוג של שיוויון.

באתר הגבורה מסופר על נסיבות מעשה הגבורה: "ביום ה-4 בינואר 1949, בקרב על משלט בית הקברות ברפיח, נעצרה מכונית-תותחנים שלנו בשדה והסתירה בפני עמדת התותח שלנו את הגיזרה כולה. האויב, שהתקיף בטנקים ובמשוריינים מלווים חיל רגלים, המטיר אש על המשלט ומנע כל פעולה להוצאת המכונית מן השטח. רס"ל אריה עצמוני, שתפקידו היה להביא אל המשלט תחמושת וכלי התחפרות, קפץ לעבר המכונית, הצליח להתניעה ולהסיעה מחזית המשלט אל עורפו. במעשה זה איפשר לתותח האנטי-טנקי שלנו לפתוח בפעולה, שכתוצאה ממנה הוצאו מכלל שימוש תשעה טנקים וכלי רכב אחרים של האויב. על מעשה זה הוענק לו: עיטור הגבורה ניסן תשל"ג אפריל 1973, משה דיין, שר הביטחון"

בנוסף לעיטור הגבורה קיבל אריה גם צל"ש מח"ט... באתר הגבורה מסופר: "בתאריך 20 בספטמבר 1948 הוצת רכב משוריין מלא תחמושת ופגזים. האש אחזה בכמה ארגזים, רס"ל מרקוביץ אריה מגדוד 12 הגיע למקום, פרץ לרכב והצליח להוציא ממנו את ארגזי התחמושת הבווערים. ע"י התנהגות אמיצה זו של הרס"פ מרקוביץ אריה נמנע אסון לחיי אדם והציל רכוש צבאי יקר ערך. על מעשיו אלה קיבל ציון לשבח מטעם מפקד חטיבה 1. 3 באוקטובר 1948

מתוך אתר ההנצחה המשפחתי: "במלחמת ששת הימים הוכיח שוב עצמוני את אומץ לבו. גדוד התותחנים בו שירת כחייל מילואים חנה באיזור גשר בנות יעקב ברמת הגולן. באחת ההפגזות שניתכו עליו נפגעו שתי משאיות עמוסות בפגזי תותח והחלו לבעור. פגזים התפוצצו ורסיסייהם עפו לכל עבר. חיילי הגדוד נפוצו לכל רוח וניסו לתפוס מחסה. באיזור נותרו מספר פצועים. למרות לאו מפורש של הסמג"ד, ובעוד הפגזים ממשיכים להתפוצץ, לקח עצמוני ג'יפ נסע אל עבר המשאיות הבווערות וחילץ לאחר שבעה פצועים. מרמת הגולן הועברה יחידתו של עצמוני דרומה, שם לקחה חלק בכיבוש איזור רמאללה.

במלחמת יום הכיפורים שוב גויס עצמוני למילואים ונשלח לסיני. על יחידתו הוטלה המשימה לחבור לכוחות צה"ל הנצורים במוצב "בודפשט" המפורסם, המוצב היחיד בגזרת תעלת סואץ, שחיילי צה"ל החזיקו בו עד תום המלחמה, למרות ניסיונות חוזרים ונשנים של הכוחות המצרים לכבוש בשל חשיבותו הצבאית הרבה – מוצב "בודפשט" חלש על פתחה הצפוני של תעלת סואץ. תחת אש כבדה הצליחה היחידה לחבור לכוחות שבמוצב ונלחמה במקום עד סיום הקרבות.

ועל קורות חייו: "אריה עצמוני נולד בעיר אוז'הורוד (Uzhorod) שבצ'כוסלובקיה בשנת 1926 כ-לייב מרקוביץ'. ב-1938 סופחה עיר הולדתו להונגריה וזמן קצר לאחר מכן הטיל השלטון הגבלות וגזירות שונות על יהודי האיזור המסופח. למרות גילו הצעיר חש עצמוני בטבעת החנק ההולכת ומתהדקת סביב בני עמו ולכן, בגיל 13, זמן מה לאחר טקס בר המצווה, עזב את ביתו לבודפשט, בירת הונגריה. בבודפשט מצא מחסה אצל בעל מאפייה, לא יהודי, ושם התגורר ועבד למחייתו. מאוחר יותר נתפס, נלקח למחנה העבודה "בור" ביוגוסלביה, בו הועסקו עובדי הכפייה במכרות הנחושת שבאיזור. עצמוני הצליח להימלט מן המחנה בסיועם של הפרטיזנים היוגוסלביים של טיטו, אליהם הצטרף ועמם נלחם בגרמנים במהלך מלחמת העולם השנייה. בשנת 1944, כשהיה בן 18, עלה עצמוני לארץ ישראל בגפו. עם הגיעו לארץ נתפס אריה ע"י הבריטים והועבר למחנה המעצר בעתלית. תמורת הסכמתו להצטרף לצבא הבריטי, במסגרת הבריגדה היהודית, שוחרר עצמוני מהמעצר. בשל מראהו הצנום חשש שיסרבו לגייסו ולכן הצהיר שהינו בן 20 – בשנתיים מבוגר יותר מגילו האמיתי. בשלהי מלחמת העולם השנייה, ולאחר שסיים טירונות במדבר המערבי במצרים, נשלח עצמוני במסגרת הבריגדה לאיטליה לתגבור הכוחות הבריטים הפועלים שם. במהלך שהותו באיטליה הצטרף ליחידת "הנוקמים" - קבוצה של חיילים מהבריגדה בהנהגת חיים לסקוב שעסקה ביוזמה עצמית ובחשאי, בחיסול קציני אס. אס נאציים שניסו עם תום המלחמה לחמוק ולחזור לבתייהם.

עם שובו ארצה, ולאחר שסיים שירותו בבריגדה, הצטרף עצמוני למשטרת היישובים כנוטר בתחנת חברת החשמל בנהריים. בגין עברו הקרבי בבריגדה מונה למפקדה של אחת מקבוצות הנוטרים שפעלה במקום. במהלך מלחמת העצמאות תקף הלגיון הירדני את התחנה במטרה לכבושה. עצמוני, שחשש מנפילה בשבי, נסוג תחת אש יחד עם פקודיו והגיע אל מפקדת פלוגה של גדוד 12 של חטיבת "גולני" שחנתה בין אשדות יעקב למנחמיה. קציני הפלוגה הופתעו מהגעתה של הקבוצה אך עוד יותר מכך שעצמוני ואנשיו הביאו עמם ששה מקלעי "ברן", שני תתי מקלעים מסוג "טומי-גן" ותחמושת רבה. מקלעי ה – "ברן" היו בבחינת אוצר בלום שכן, באותה תקופה, היה מחסור חמור בכלים כבדים מסוג זה ובכל חטיבת "גולני" לא היה ולו מקלע אחד. עצמוני לא סרב, כמובן, להצעה שקבל בו במקום להצטרף לשורות "גולני" כחייל סדיר מן המניין. כך גם פקודיו שגויסו עמו בצורה זו לשורות צה"ל. עצמוני, חייל "ירוק" ב "גולני", אך לוחם ותיק ועתיר ניסיון, קבל מיד דרגת רב"ט וכעבור זמן קצר דרגת סמל לאחר שעבר קורס סמלים מקוצר. התפקיד שהוטל עליו – רב-סמל פלוגתי באחת מפלוגות גדוד 12 של "גולני", תפקיד אותו מלא עד שחרורו מצה"ל בדרגת רב-סמל בתום מלחמת העצמאות.

שם המשפחה מרקוביץ' נראה לאריה כשם גלותי שאינו מתאים לבחור יהודי-ישראלי בעל גאווה לאומית. ואמנם, בשלהי מלחמת העצמאות שינה אריה את שם משפחתו ממרקוביץ' לעצמוני. את שם המשפחה עצמוני בחר לעצמו בדרך מקרה, תוך השראה של רגע, בעת שחלף יחד עם יחידתו הצבאית למרגלות הר עצמון שבגליל.

את אשתו לעתיד, לאה, לבית לוסיטיג, ששירתה כחיילת באותה תקופה, פגש, איך לא, בעת שנסע בטרמפ ברכב צבאי, בו נסעה גם היא. מנסיעה זו ואילך לא נפרדו השניים עד יום מותו. על מנת להיות במחיצתה דאג עצמוני להצבתה כפקידה פלוגתית בפלוגתו. והחתונה – זו התקיימה כמובן בטקס צבאי כדת וכדין. במהלך השואה, משפחתו של אריה נשלחה ע"י הנאצים לאושוויץ. אימו ושתי אחיותיו הקטנות נרצחו ואילו אביו, שלום, אחיו, יעקב ואחותו – בלנקה, ניצלו. יום לפני חתונתם של אריה ולאה, שהתקיימה בטבריה, הגיע למשרדי קצין העיר בחיפה אדם, שהזדהה בשם שלום מרקוביץ' וסיפר שזה עתה עלה ארצה והוא

מחפש את בנו, אריה מרקוביץ', אשר, כפי שנודע לו, משרת בצה"ל. במשרד שהה אותה שעה שליש גדוד 12, גדודו של עצמוני. מששמע את הדברים נדהם והחליט לעשות מעשה: בטקס החתונה בטבריה הופגשו האב ובנו לראשונה מאז נותקו השניים זה מזה בלא שידעו מה עלה בגורל כל אחד מהם במלחמה ולאחריה. [ציפי הוסיפה: אבא שלו הגיע למחנה טבריה באותו יום בו אריה התחתן. אריה יצא לראות מי זה האזרח שנכנס למחנה וציווה עליו להסתלק משם...]

ואם לא די בכך, גם סיפור הפגישה עם האח יעקב נשמע דמיוני: הקשר עם האח נותק גם הוא בגין המלחמה ואף אחד מהאחים לא ידע האם השני בחיים והיכן. באחד הימים, בהיותו בתל אביב, ניגש אל עצמוני בחור צעיר, כך ברחוב, והפנה את תשומת לבו שיש ביניהם דמיון מופלג. ואכן, ברור למה. השניים הזדהו זה בפני זה והקשר חודש. [ציפי הוסיפה: אריה הסתובב בתל אביב והתעצבן על בחור ש"תקע בו עיניים" ואז הבחור זיהה אותו כאחיו].

במהלך שירותו הארוך בצה"ל, בסדיר ובמילואים, השתתף עצמוני, עד פרישתו, בכל מלחמות ישראל וזכה לעיטורים רבים, ביניהם אות "גיבור ישראל" המפורסם, אותו קיבל על מעשה גבורה עילאי שביצע במהלך מלחמת השחרור. לאחר שחרורו משירות סדיר ב- "גולני" הוצב עצמוני לשירות מילואים בחיל התותחנים. במסגרת החיל ביצע שירות מילואים פעיל במשך שנים ארוכות.

בשנת 1969, במהלך מלחמת ההתשה, ועל רקע מחסור חמור בכוח-אדם סדיר בצה"ל, נענה עצמוני לקריאתו של שר הביטחון דאז, משה דיין, והתנדב, ללא תמורה כספית, לשנת שירות מלאה בצבא הקבע בחיל התותחנים. התפקיד אותו ביצע – רס"ר מחנה במחנה הטירונים של חיל התותחנים בשומרון. דרגתו – רב סמל ראשון עם חמישה כוכבים. דרגה זו הייתה באותה תקופה דרגת הנגד הגבוהה ביותר בצה"ל.

לאחר שיחרורו מהצבא התיישב עצמוני בחיפה עם אשתו, לאה, והחל לעבוד כשכיר בחברת "האחים קפלן" שעסקו בייבוא ושיווק של חלקי מכוניות. בלילות עבד כנהג מונית. בתחילת שנות ה-60 הקימו עצמוני ואשתו חברה עצמאית להשכרת רכב ובהמשך, ניהלו את הסניף החיפאי של חברת השכרת הרכב "הרץ", בו עבדו במשך שנים רבות. לאחר מספר שנים הקים עצמוני סוכנות להשכרת רכב בבעלותו הפרטית בשם "עצמוני השכרת רכב". במהלך השנים סייע לרבים שפקדו את דרכו. לעיתים קרובות נתקל עצמוני באנשים קשי-יום שליבו נכמר אליהם, והוא שכר אותם לעבודה בעסק גם כשלא היה לו צורך בכוח אדם נוסף.

בשנת 2000 פרשו עצמוני ולאה לגמלאות וכעבור שנתיים עברו להתגורר בבית ההורים "פסגת אחוזה". זמן קצר לפני מותו הדרדר מצבו הבריאותי של אריה, עד שביום רביעי, ה-30 לחודש מרץ 2005, הלך לעולמו. תרומתו יוצאת הדופן למדינת ישראל ולצה"ל, זכו להכרה וכבוד רב – הלווייתו נערכה בבית הקברות הצבאי בחיפה בטקס צבאי מלא, ביום חמישי, ה-31 בחודש מרץ 2005, בהשתתפות מאות מתאבלים. בני משפחה, חברים, מכרים וחייילים באו לחלוק לעצמוני כבוד אחרון, כיאה ללוחם, חבר, בן משפחה ואיש יוצא דופן זה. פטירתו הפתאומית של אריה עצמוני הותירה אותנו, בני משפחתו, המומים וכואבים. אריה השאיר אחריו אחות, אישה, ילדים, נכדים וכמובן גם חברים ועמיתים רבים.

אריה ואשתו לאה

אריה ואחיו יעקב

אריה ואחותו בלנקה

אריה ואשתו לאה

האחים לבית מרקוביץ: (מימין) שמחה, יעקב ואריה
האבא שלום ניצל וחזר לאוז'גורוד... הוא נישא בשנית
ונולדו שני בנים: שמחה [בתמונה] ויהודה

אריה ואחותו בלנקה

לאה ואריה עם ילדיהם ציפי ודודי

אחרי מות / אורי דרומי

גיבור ישראל בתש"ח

אריה עצמוני, פרטיזן, איש הבריגדה העברית, בעל עיטור הגבורה, 1926-2005

בראשית נובמבר 1948, בהם נשא לאשה את לאה לוסטיג (ממנה נולדו שני ילדיו, ציפי ודודי). ביום החתונה התייצב במשרד קצין העיר חיפה אדם שאמר: "שמי מרקוביץ' ואני מחפש את בני, חייל בשם אריה". כך נודע לאריה לראשונה שמישהו ממשפחתו שרד.

בעת מבצע "חורב", תקף גרוד "ברק" את מוצבי רפית, כדי לרתק את הכוחות המצריים לגדר, בעוד צה"ל פורץ לכיוון אל-עריש. ב-4 בינואר 1949, עם שחר, נתקעה רכב נושא תחמושת ממש מול התותח האנטי-טנקי היחיד של הגרוד, באזור בית הקברות של רפית. תחת אש עזה של המצרים, רץ אריה, אז כבר רב סמל פלוגתי, והתניע את המכר. נית ופינה לתותחנים את קו האש. תוך דקות ספורות הושמדו תשעה טנקים ועוד כלי רכב מצריים. על מעשה זה, שהכריע את הקרב, זכה אריה בעיטור הגבורה (מתוך תרי"ס גיבורי ישראל בתש"ח, שניים יצאו מגרוד "ברק": השני הוא אמיל בריג'ו, שבאופן מקרי גם הוא נמנה עם "הנוקמים").

אחרי המלחמה השתקע אריה בחיפה, עבד כנהג מונית ואחר כך פתח חברה להשכרת רכב והיה הבעלים של חניון בחיפה. הוא המשיך לשרת במילואים בחיל התותחנים, בתו ציפי מספר רות שעד לאחרונה לא מש אקד"ח מחגורתו. "אותי לא יתפסו בלתי חמוש", נהג לומר. לדבריה, כשניסו אנשי עולם תחתון לדרוש ממנו דמי חסות, שלף את אקדחו ואיים: "קודם אחסל אתכם", והם נעלמו.

אריה עצמוני

אל משטרת היישובים והיה לנרטר במפעלי חברת החשמל בנהריים. במלחמת השחרור חשש שהנוטרים העבריים יישלחו למחנה מעצר בעבר הירדן, ולכן חצה את הירדן תחת אש הלגיון עם שישה מחבריו, והצטרף אל פלוגה של גרוד 12 ("ברק") של גולני שחנתה ליד אשדות יעקב. אברהם ריקליון, הסמ"פ, נדהם לא רק מתעוזתו, אלא גם מהעובדה שהביא עמו שישה תת-מקלעים ברו, אוצר במושגי אותם ימים. אחר כך, בחניה בחורשה ליד כפר ילדים (כיום גבעת המר), החל משוריין עולה באש. בעוד החיילים נפוצים בבהלה לכל עבר, זינק אריה על הרכב והשליך ממנו ארגו בקבוקי מולר טוב שהחלו להתלקת. עם הגרוד בפיקודו של יצחק ברושי לחם אריה בקרבות סג'רה מול "צבא ההצלה" הסורי של קאוקג'י והשתתף במבצעים לשחרור הגליל. בטרם ירדו הוא וחבריו לנגב הספיק לחטוף כמה ימי חופשה

אריה עצמוני (מרקוביץ') נולד בעיר אוז'הודור ברוסיה הקרפ'טית, שבאותה עת היתה תחת שלטון צ'כוסלובקיה (כיום היא שייכת לאוקראינה). בנובמבר 1938 סופחה העיר להונגריה ומיד הוטלו הגבלות וגזרות על יהודיה. זמן קצר אחרי טקס בר המצוה שלו, ברח אריה לבודפשט, שם הסתתר אצל גויים ועבד במאפייה. מאוחר יותר, בעיצומה של מלחמת העולם השנייה, הוא נתפס ונשלח לעבודת כפייה במכרות הנחושת ביוגוסלביה. הוא הצליח לברוח והצטרף לפרטיזנים של טיטו וכך הציל את חייו. רוב היהודים שעבדו במכרות מצאו את מותם במחנות הריכוז או בצעדות המוות.

הוא הצליח להגיע בדרך לארץ ישראל ב-1944, אך נתפס על ידי הבריטים והושם במחנה המעצר בעתלית, שממנו שוחרר תמורת התגייסותו לבריגדה העברית. הוא יצא למצרים ומשם המשיך עם הבריגדה לאיטליה, לפרק האחרון של המלחמה. בחניה בטרביזו שליד גבול אוסטריה פשטה שמועה כי הבריגדה עומדת לשמש חיל כיבוש בגרמניה. חנוך ברטוב, בספרו "פצעי בגרות", תיאר את ההתרגשות שאחזה בלוחמים העבריים: "נש רוף, רחוב אחר רחוב... למה רק עלינו לזכור את אושוויץ – שיד כרו הם את העיר האחת שנשמיר אנחנו". אריה הצטרף אל "הנוקמים" – אנשי הבריגדה אשר על פי ההיסטוריון מיכאל בר-זוהר, חיסלו קציני אס-אס שהצליחו לחמוק בחזרה אל בתיהם. עם שובו לארץ הצטרף אריה

אריה עצמוני הכריע את הקרב במעשה גבורה אישי

בקרב על משלט בית הי קברות ברמיה, ב-4 בינואר 1949, הודל גבור ישראלי, אריה עצמוני שינוי ממחנה הקרב, תודות לגבורתו הי אישית.

הוא היה בן 23 וזה עתה נשא אשה, כאשר נקרא להת ייצב בפלוגתו, בגדוד 12 של חטיבת גולני. זה היה בשלהי מלחמת הי שיחרור. הקרבות בדרום עמי דו לפני סיומם. על הפלוגה הוטל לכבוש משלט מסויים בגזרת רפית. שעת האסס נק בעה לחצות הליל, תוכנה שיי רת אספקה, שנועדה לניע אל היעד הכבוש: שוירת, שמנתה 12 כלי רכב וכללה, בין הי שאר, שלושה תותחים נגד טנ

מגזין "תמיד תותחן",
תאריך לא ידוע

כל שנותו לנו
הוא להצדיע
לגבורתו ולכבד
את זיכרו של
גיבור ישראל!
1926-2005

בית הקברות הצבאי, חיפה

סמל עצמוני אחרי הקרב על המשלט. היה זה קרב פנים-אליפנים עקוב מדם. הקרב נתמשך מעל למשוער וכשני תן האות לרב-סמל עצמוני, שהיה אחראי על השיירה, לנוע כבר היתה השעה 4 לפנות בוקר. תותחי המצרים היו מט ווחים ואף-על-פי-כן הצליחו הלוחמים, תחת ברד של פג זים, לסיים את הפריקה. צור תות התותחים האנטי-טנקיים, שהובאו ליעד על ידי השיירה, התחקרו במהירות.

כעבור שעה קלה החלה הי הפגזה המצרית ובעקבותיה התקרבו 20 טנקים אל עבר הלוחמים, שעוד לא התבצרו. כאשר סוללת התותחים הי נגד-טנקים שלנו כבר היתה מוכנה להיכנס לפעולה, תתי ברר, כי אחת ממכוניות הי תותחנים נוטשה בשעת ההפ גוזה והיא מסתירה בפני הי תותחנים את כל הגיורה.

אריה עצמוני החליט להת נדב ולהרחיק את המכונית הנטושה. למרות התנגדות מפקדו עשה בזחילה את 100 המטרים, שהפרידו בינו לבין המכונית.

משהגיע אל המכונית הי נקובה הצליח להפעילה — אך רק בחילוך אחורי. חילוך — שהביאו ישר אל המצרים הי מסתערים. לא היתה לו ברירה והוא נכנס, במלוא מהירותו אל בין הטנקים המצריים וי החיילים הנדהמים.

דקות אלה הספיקו לתותחי נים שלנו כדי "לקצור" ב טנקים ובחיילים המצריים ו לגרום לנסיגתם של היתר. על מעשהו זה זכה אריה עצמוני באות גבור ישראלי.

קים, מכונות יריה, תחמושת, מים, מזון ושמיכות. ממרחק שני ק"מ מן היעד עקב רב

6. משלנו: ד"ר טהון (דוידוביץ) רלי (סעליש)

ד"ר רלי טהון הייתה ברשימה שלי כמי שרציתי לתעד - בזכות הישגיה בתחום הייעוץ הארגוני. באינטרנט יש הרבה מידע על עשייתה ומצאתי לנכון לתעד הישגים אלה. ואז, די במקרה, הבנתי שהיא האחיינית של אנה/חנצה ומשה דוידוביץ, שניצלו על ידי חסידת אומות העולם, שסיפורם עולה בעלון זה... רלי היא בתו של צבי-חיים דוידוביץ, אחיהם של אנה ומשה.

אין עיתוי מתאים מזה לתיעוד!

אז לפני שנחזור לרלי – עוד כמה מילים על חיים, אביה, יליד 1914. חיים התגלה עוד בילדותו כנער חכם במיוחד ויועד על ידי אביו

להיות רב. אלא שלחיים היו תוכניות אחרות והוא עזב את ביתו בגיל 14, הגיע לברנו ולמד חינוך גופני והתעמלות רפואית. בסיום לימודיו הוא גויס לצבא הצ'כי. חיים היה פעיל בארגון הספורט סוקול* וארגון התעמלויות המוניות [תנועת 'sokol' היא ארגון התעמלות, לכל הגילאים, שנוסד בפראג בשנת 1862 והתבסס על עקרון "נפש חזקה בגוף בריא". התנועה התפשטה בכל האזורים המאוכלסים בתרבויות סלאביות, רובם חלק מאוסטרו-הונגריה או מהאימפריה הרוסית. הארגון

ערך פסטיבלי התעמלות המוניים שנקראו slets].

דרך תנועת הנוער "מכבי" הוא עלה ארצה, באופן לא לגאלי, באונייה "הילדה", שיצאה מאירופה בסוף 1939 והגיעה לנמל חיפה בראשית 1940, לאחר מסע שערך מספר שבועות. חיים נישא לחנה, בעפולה, ב-1941.

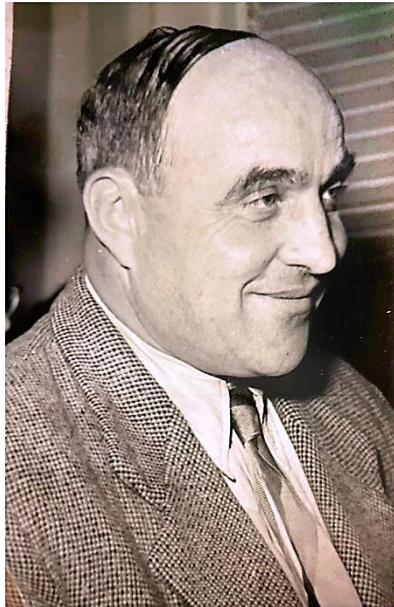
הוא התנדב לצבא הבריטי בין השנים 1942-1946, שירת באירופה, ואז חזר ארצה. המשפחה התגוררה ברמת השרון, נולדו שני ילדים: רמי ורלי. אחר כך עברה המשפחה לנוף ים [מערבית להרצליה].. בביתו הקים חיים קליניקה, שהייתה "ממלכת טיפולים". הוא טיפל בחיילים פצועים רבים מאוד ממלחמת השחרור, ובנוסף, טיפל באנשים ובילדים עם צרכים מיוחדים ועם מחלות ופציעות קשות. הוא היה מצלם את חוליו, מפתח עצמאית את התמונות, וכך מדגים למטופליו את ההתקדמות והשיפור במצבם. רלי זוכרת אנשים שהגיעו כפופים מכאבי גב ולאחר טיפוליו של אביה יצאו זקופים ממרפאתו.

גישתו המקצועית הייתה מאוד פורצת דרך ולא הייתה מוכרת לרופאים בארץ. הוא היה מתריע בפניהם שעוד לפני שהם ממהרים לנתח - יש דרך לעזור לחולים על ידי, מה שכיום אנו יודעים, שאלו טיפולי פיזיותרפיה רפואית. לחיים היה אוסף בולים מרשים, הוא ידע לנגן בכינור ובפסנתר והיה אינטלקטואל, בעל תחומי התעניינות מגוונים. חיים חלה בגיל 60 ונפטר בהיותו בן 70 (1984); הוא קבור בהרצליה.

...ועכשיו, נוכל לחזור אל רלי: היא נולדה בשנת 1952 ברמת השרון; בהיותה בת כשנה עברה המשפחה, כאמור, לנוף ים. ילדות מאושרת, עם לימודי בלט ופסנתר, ולימודים בבית הספר "תיכון חדש" בתל אביב. בצבא שירתה רלי כמש"קית ח"ן במחנה מטכ"ל וביצעה משימות רבות ומורכבות.

עם השחרור, בגיל 20, היא נישאה לקובי טהון, שהיה מבוגר ממנה בשנה. רלי החלה ללמוד ייעוץ חינוכי ופסיכולוגיה באוניברסיטת תל-אביב ועבדה 4 שנים כיועצת חינוכית בבית ספר יסודי בהרצליה.

אלא שהיא חשה שמעניינים אותה הרבה יותר נושאים ארגוניים - ניהוליים. אז, החלה בלימודים לתואר שני בהתנהגות ארגונית, בפקולטה למינהל עסקים באוניברסיטת תל אביב, לימודים שארכו מספר שנים.

במקביל לעבודת התואר השני במינהל עסקים, החלה רלי את המחקר, שהפך להיות עבודת הדוקטורט שלה. המחקר עוסק בהשפעת ההתנהגות הארגונית בחטיבות הביניים, לצד נתוני הרקע של התלמידים, על הישגים לימודיים ועל יחסים חברתיים.

לימודי הדוקטורט החלו בשנת 1982, עם מלגת מחקר, בהנחייתו של פרופסור שלמה שרן. המחקר נערך בשילוב של 2 אוניברסיטאות: תל אביב ובר אילן. הלימודים והחקר ארכו 12 שנים (!) ובדקו נתוני מספר עצום של נחקרים: כ-6,000 תלמידים וכ-600 מורים. בשל העובדה שנחקרו 50 חטיבות ביניים אינטגרטיביות - הצטרף גם המכון לאינטגרציה.

תוך כדי לימודי הדוקטורט, החלה רלי לעבוד בפאן, ביצעה את הפרקטיקום ולמדה את יסודות המקצוע. בינואר 1999 הקימה רלי, יחד עם שותף, מכון לייעוץ ארגוני. המכון העסיק כ-15 יועצים ארגוניים. שם היא המשיכה לפתח את הייעוץ הארגוני בחינוך.

היא התמחתה בייעוץ בשני נושאים: נושאי רווחה ושירותים חברתיים – וחינוך. רלי לימדה במשך שנים רבות, כמרצה מהחוג, התנהגות ארגונית בבית ספר לחינוך באוניברסיטת תל אביב. במהלך עשור היא חקרה, למדה והחלה לייעץ בנושאים רבים באותו תחום - התנהגות ארגונית, מה שהעשיר מאוד את עולמה. היא הייתה מקבוצת החלוצים בייעוץ ארגוני לחינוך.

ב-20 השנים האחרונות רלי היא בעלת מכון עצמאי, הנקרא "מוטיב ארגוני". היא עובדת כיועצת ארגונית, בעיקר, לרשויות מקומיות ואזוריות - בכול התחומים שמעסיקים את דרגת הניהול הבכירה ואת מקבלי ההחלטות. כמו כן היא צברה גם ניסיון רב בייעוץ ארגוני למגוון גדול של ארגונים עסקיים וציבוריים. בחייה האישיים, היא נישאה, כאמור לקובי טהון, ויחד הביאו לעולם 3 ילדים: צור, ענת ומיכל, מהם זכו ל-7 נכדים. קובי נפטר בשנה שעברה מסיבוכי הקורונה.

אם השם "טהון" מצלצל באוזניכם כשם של רחוב – אינכם טועים. סבו של קובי, שעל שמו הוא נקרא, היה יעקב טהון, יליד לבוב, 1880, עלה ארצה ב-1907 ומאז היה דמות מאוד משמעותית בהנהלת המשרד הארצישראלי של ההסתדרות הציונית.

רעייתו הראשונה, שרה, הייתה ממובילות המאבק לשוויון זכויות האישה; היא נפטרה בגיל 39 בלבד.

רעייתו השנייה, חנה, הייתה פובליציסטית וסופרת.

אחיו של הסבא היה הרב ד"ר אברהם יהושע טהון (Thon); יליד 1870, שהיה עסקן, סופר, רב, הוגה דעות, פובליציסט ומנהיג ציוני בפולין. חבר הסיים הפולני. על שמו נקרא מושב בית יהושע.

שמם של האחים טהון הונצח בשמות של רחובות בירושלים, חיפה, תל אביב-יפו, חולון, רמת השרון, כפר סבא, קדימה-צורן, נתניה וראשון לציון.

**יישר כוח, רלי, על עשייה ותרומה משמעותית, רבת שנים,
בתחומי חינוך, רווחה ושירותים חברתיים**

כתבה: רותי פיקסלר.

לתגובות: 050-5643299 ruthfixler@walla.co.il

סייעה בתרגום לאנגלית: גיטה ברקוביץ